

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE TEBERRÜK KAVRAMI

Dilara AYDIN¹

ÖZET

Teberrük kelimesi ve teberrüken fiili bilhassa Hz. Muhammed ve ona ait eşyalar için tefsir ve hadis kitaplarında “uğur, bereket sayma” anlamında karşımıza çıkmaktadır. Sahabe ve tabiîn döneminde teberrük addedilen eşyalara zaman içerisinde diğer peygamberlerin ve sahabeden ileri gelenlerin de eşyaları eklenmiştir. Bu eşyalar günümüzde “emânât-ı mukaddese” adı altında muhafaza edilmektedir. Mukaddes emanetlerin manevî kıymetinden nasiplenmek isteyen Müslümanlar arasında zaman içerisinde teberrük ‘adeti oluşmuştur. Teberrük kavramı ve ona binâen oluşan ‘âdet sosyal yaşamın bir tezahürü olan edebî eserlere de yansiyarak günümüze kadar gelmiştir. Daha önce İslamî ilimlerce incelenen teberrük kavramının klasik edebiyat içerisindeki yeri incelenmemiştir. Çalışmamızda önce teberrük kavramının anlamı ve muhtevasına değinilecek, ardından kelimenin klasik Türk şiirinde hangi anlamlarda kullanıldığı, beyitlerden örnekler verilerek gösterilmeye çalışılacaktır. Anahtar Kelimeler: İslamiyet, Klasik Türk edebiyatı, divan şiiri, tasavvuf, teberrük

CONCEPT OF THE TEBERRÜK IN THE CLASSICAL TURKISH POEM

ABSTRACT

The noun “teberrük” and the verb “teberrüken” appears in the term of “luck, abundance, blessing” especially in the commentary and traditional books which are about the Prophet Muhammad and his belongings. Items which believed by everyone to bring luck, blessings are also added during in the period of companions and in the period of companions’s followers. These items are being covered as “relics of holy”. In the time, tradition custom was being spread in among the muslims who wants to benefit from intangible value of those items. The social life, as a reflection of the traditions, came from the noun “teberrük” and it reflected in literary works, later it appears in the present. At first, the noun “teberrük” was examined in Islamic books, works, but it has never been examined in the classical Turkish poetry. In this work, we aimed at the meaning of the noun “teberrük”, and how it was been using in the classical Turkish literature with the examples which are verses from various Diwans.

Keywords: Islam, Classical Turkish literature, diwan poetry, sufism, the word of teberrük

¹ dilara.aydin@ogr.iu.edu.tr

GİRİŞ

Teberrük kelimesinin anlamı lügatte “ ‘ayn ü bereket addetme”, teberrüken fiili “uğur sayma,” olarak geçmektedir. Dinî literatürde ilk olarak kullanılışı hicri 6.asrın ilk dönemlerinde tefsir kitaplarındadır. Allah’ın adının anılması, Hz. Yusuf’un gömleğini yüzüne süren Hz.Yakub’un görmeyen gözlerinin şifa bulması, Hz. Muhammed’in Üveys el-Karani’ye hırkasını göndermesi, bu hırkayı giyerek ümmetine dua etmesini istemesi gibi hadiseler müfessir ve muhaddislerce açıklanırken “teberrük” kavramı kullanılmaya devam etmiştir. Bu durum teberrük kavramının lügat anlamının ötesinde neyi ifade ettiğini, Müslümanların sosyal yaşamına nasıl sirayet ettiğini tespit etme zorunluluğu doğurmuştur.

Yapılan çalışmalarda sahabe ve tabiînin teberrük addedilen davranışlarıyla ilgili hadis eserlerinde bulunan rivayetler bir araya getirilmiş, Hz. Muhammed’in zâtı ve eşyası ile ilgili teberrük meselesinin, sahabenin ve tabiînin peygamberimize duyduğu aşırı sevgiden dolayı gösterdikleri davranışlar olduğu vurgulanmıştır.² Bilinen en ünlü örneği Hz.Muhammed tıraş olurken sahabelerin etrafını sarıp yere düşen lihye-i şerifleri toplamalarıdır. Bu bağlamda sahabelerin “teberrük” olarak adlandırılan Hz. Muhammed’in eşyasını saklama durumu, temelinde saygı olan bir gayrete dönüşmüş ve yer yer bereket umulduğu görülmüştür. Bu gayret neticesinde halifeliği elinde bulunduran devletler de sahabe ve tabiînden miras kalan kutsal emanetlere sahip çıkmışlar ve bazı zamanlarda da kullanmışlardır.

Kaynaklarda Muaviye’nin, Hz.Muhammed’in Kâ’b b. Züheyr’e hediye ettiği bürdeyi varislerinden satın aldığı ve halifelerin bu bürdeyi bayramlarda giydiği belirtilmektedir. Bürde daha sonra Emevîler’e ve Abbâsîler’e intikal etmiş ve yine halifelerce önemli törenlerde giyilmiştir. Kâtib Çelebi’nin aktardığına göre Osmanlı’nın aleyhine ilerleyen Eğri Seferi’nde de Hoca Sâdeddin Efendi, III. Mehmed’e hırka-i saâdeti giydirerek savaşı Osmanlı lehine döndürmüştür. Bu hadiseler bize, bürdeye yüklenen manevi değerden halifelerin nasiplenmek istediğini, bürdenin uğurlu/bereketli sayıldığını göstermektedir.

Osmanlı Devleti’nin bilhassa Yavuz Sultan Selim’in gayretleriyle, farklı ülkelerde muhafaza edilen kutsal emanetleri İstanbul’a getirmesi bu eşyaların teberrük olarak kullanım alanlarını da genişletmiştir. Nitekim sahabelerin kılıçları ve lihye-i şerif de teberrüken padişahlar tarafından savaş meydanına götürülmüştür. Bâbürlü ordusunda olduğu gibi padişahın savaş meydanına kutsal emanetleri götürmesi Hâlid b. Velîd’in savaş geleneğinin bir devamı olarak görülmektedir. Nitekim Hâlid b. Velîd, serpuşunda muhafaza ettiği lihye-i şerifle katıldığı hiçbir savaşı kaybetmediğini söylemiştir. Bu olaylarda kutsal emanetlere teberrük gözüyle bakıldığı açık şekilde görülmektedir. Padişahların yanında Osmanlı halkı da kutsal emanetlere özen göstermiş ve bu durum toplum hayatında bazı geleneklerin oluşmasına sebep olmuştur. Abdulaziz Bey merasimler hakkında bilgi verirken İstanbul’un ekâbir konaklarında çok sayıda lihye-i şerif olduğunu, konakların en üst katında lihye-i şerife mahsus

² Detaylı bilgi için bk. Topaloğlu, N. (2003). Hazreti Peygamber’in Zâtı ve Eşyası ile Teberrük Meselesi. *Hadis Tetkikleri Dergisi*, 1(1), 71-95.

bir oda düzenlendiğini ve mübarek gecelerde ziyaret esnasında yapılan ritüelleri etraflıca anlatmaktadır. Konaklarda, kutsal emanetlere tâzîmen salât u selam getirerek huşu ile öpen ziyaretçiler arka arka yürüyerek odadan çıkar daha sonra özel bir leğen ve ibrikle yüzlerini yıkarlardı. Böylelikle lihye-i saadete temas eden yüzlerin başka bir yerde yıkanarak sularının alelâde yerlere dökülmesi engellenmek istenirdi. Konak sahibi bu suyu, kimsenin ayak basmayacağı bir yere, kendi bahçesine dökerdi. Aynı zamanda bu suyun bereketiyle bahçesini de teberrüklendirmiş oluyordu. Abdulaziz Bey dinî merasimleri anlatırken teberrükle ilgili bir konuya daha değinerek, hacıları tebrik etmek için yapılan tehniye merasiminde hacı olan zâtın, Mekke'den teberrüken herkese bir miktar ödağacı, kına, yüzük, hurma, ödağacından yapılmış tespih hediye ettiğini söylemektedir. Günümüzde de devam eden bu 'âdetin temelinde eşyaların geldiği yerin feyzinden istifade etme niyeti vardır. Eşyalar dışında, din temelli geleneklerin yapılmasının da teberrüken olduğu vurgulanmıştır. Nitekim Osmanlı şehzadeleri 4-5 yaşına eriştiklerinde kendilerine bir hoca tayin edilir ve tahsil hayatına başlarlardı. "*Şehzadenin bu derse başlamasına "bed-i besmele" denilirdi. Bu merasimde ve davetlilerin huzurunda ibtidâ şeyhülislam teberrüken şehzadeyi eski alfabe tertibi üzere "eliften ye"ye kadar okutur ve dua ederdi.*" (Uzunçarşılı, 1945) Bu sûretle Osmanlı sarayının ve halkının yaşamına sirayet eden teberrük kavramı, sosyal hayatın yansıması olan klasik Türk şiirinde de yerini bulmuştur. İncelediğimiz divânlarda en eski örneği, halk edebiyatıyla özdeşleşen Yunus Emre'nin divânında geçmektedir.

Anadolu sahasında ilk divân sahibi olan ve klasik Türk şiirinin kurucuları arasında sayılan şairlerin üzerinde derin etkisi bulunan Yunus Emre, divânında dostunun onu çağırmasıyla tüm sıkıntılarını ortadan kaldırdığını kendisinin de utancından şiir söylediğini ifade eder. Burada teberrük kelimesinin henüz XIV. yüzyılda "şiir, söz" anlamında kullanıldığını görmekteyiz:

Dost baña gelsün dimiş benüm kaydımı yimiş

Ben yüzüm karasından teberrükler düzerem (Yunus Emre/Tatçı 2012: 171/10)

Klasik Türk şiirinde "teberrük" kavramının kullanımı

1.1 Niyet olarak teberrük

Nahîfi, Mevlîdü'n-nebî adlı mesnevisinin giriş kısmında besmelenin faziletlerini anlatırken "teberrük niyetiyle" söyleşmenin, Allah'ı zikretmenin vesilesi olduğunu söyler. Devamında da hamd ederek besmele çekmeye davet eder. Bu niteliğiyle Nahîfi, şiirini zikrullah feyzinden nasiplenmek için söyleyen şairler arasındadır:

Kasd-ı teberrükle idüp güft ü gû

Vâsıta-i zikr-i Hüdâ oldı bu

Gel idelim hamd-i Hüdâ-yı Kerîm

Bi'smi 'llâhi 'r-rahmâni 'r-rahîm (Nahîfî/Ceyhan 2000: b.37)

Ebû Eyyûb künyesiyle bilinen Hâlid bin Zeyd'in kabrinin girişinde bulunan büyük kristal avizeyi, türbeye astıran padişahın III. Selim olduğu söylenmektedir. III.Selim'e atfedilen duruma gerekçe olarak verilen , padişaha ait dörtlüğün yazıldığı levha³, konumu haricinde avize ile ilişkilendirilememektedir. Daha sonraları avize bahsinde II. Mahmud'un adı geçmiş ise de kesinlik kazanamamıştır. Bu bahsin sebebi de muhtemelen II.Mahmud'un, devrindeki büyük camiileri onarmasıdır. III.Selim, II. Mahmud, IV.Mustafa ve I.Abdulmecid dönemlerinde memuriyette bulunan Ahmed Sadık Ziver Paşa, dönemin padişahı ve ihsanına nâil olduğu I. Abdulmecid ve annesine dua ederek avizeyi I.Abdulmecid'in astırdığını söylemiş böylelikle mevzûya kanaatimizce açıklık kazandırmıştır. Ziver Paşa'nın padişahın hayrı için "kasd-ı teberrük" terkinin kullanması, terkinin "türbede medfûn olan kişinin manevî feyzinden nasiplenmek için" anlamını karşıladığını da göstermektedir:

Kıldı bu kandîl-i sîmînî teberrük kasd idip

Kabr-i vâlâ-yı Ebî Eyyûbe âvîze bihîn

Rûh-ı pâki hazretin şâh-ı cihânla mâderi

Bezm-i 'âlem-nâm sultâna ola yâ Rabb mu'în (Ziver Paşa/Ay 1999: kıt.71)

Mirzâ-zâde Ahmed Neylî, padişah III. Ahmed'in oğlu Şehzâde Numan'ın doğumu için kaleme aldığı şiirinde, III. Ahmed'in de oğluna Ebû Hanîfe'nin ismiyle müsemmâ olması için "teberrük niyetiyle" Numân adını verdiğini söylemektedir:

Teberrük kasd idüp nâm-ı imâm-ı şer-i Ahmedle

Aña şâh-ı cihan şâyeste gördi ism-i Nu'mânı (Neylî/Kılıç 1994: tar.36/9)

Nev'îzâde Atâî "gül deste" olarak nitelendirdiği babasına olan muhabbet ve tazimi dile getirirken, tevazu ile kendi dili yüzünden babasının parlak bir dikenliğe dönüşmesini anlatmıştır. Bu ince manayı karşılamak için teberrük kelimesinin "manevî feyzinden istifade etme" anlamından faydalanmıştır:

Teberrük tarîk ile itsem ne var

O gül-desteyi revnak-ı har-zâr (Nev'îzâde/Kuzubaş 2009: b.737)

İbrahim İbn-i Bâlî, Hikmet-nâme isimli eserinde " Fî zikri hayvânâti'l-'acîbeti bi'l-bahri'l-mezkûr ve minhâ semek-i Mûsî" bahrinin son beytinde yaratılmışların, balığı teberrük eyleyerek şehirden şehre ilettiklerini söylemektedir. Teberrük bahsine bu sefer bir balığın konu olması elbette balığın Hz.Musa ve Hızır ile olan ilişkisindedir. Yaratılmışlar, bu balığın sırrından yedi iklimin nasiplenebilmesi için böyle bir davranış sergilemektedirler:

³ Alemdâr-ı kerem şâh-ı iklim-i risâletsin / Muînim ol benim dâim be-hakk-ı Hazret-i Bârî // Selîm İlhamî her dem yüz sürer bu ravza-i pâke / Şefâatle kerem kıl yâ Ebâ Eyyûb-i Ensârî.

Halâyık ol balıga eyleyüp beher

Teberrük iletürler şeh-r-bâ-şehr (İbn-i Bâli/Altun 2017: b.4631)

1.2 Şifa vesilesi olarak teberrük

Ârif, Vefâtü'n-nebî mesnevîsinde peygambere ait teberrükün, manevî bir şifa vesilesi olduğu inancını açıkça söylemiştir:

Baňa virgil bir teberrük kim alam

Hasta gönlüme anıñla em kılam (Ârif/Elveren 2001: b.886)

1.2 Methiye vesilesi olarak teberrük

Süheylî, sözünü cevhere benzetererek teberrüken sefinelerde gizlendiğini söylemiştir. Burada fiil hâlinde kullanılan teberrük kavramı, şairin sözünün sefinelere yazılmasının saygılıktan ötürü olduğunu göstererek “itibar ederek, mübârek sayarak” anlamında kullanılmıştır. Böylelikle teberrük kavramı bir fahiye belirtisi olmuştur:

Sözüm güherdür anuñçün sühenverân-ı cihan

Sefinelerde iderler teberrüken mestur (Süheylî/Harmancı 2007: k.24/39)

Hayatı ve eserleri hakkında fazla bilgi sahibi olamadığımız Selâmi Ali Efendi'ye atfedilen iki ebced beytinde teberrük “mübârek” anlamında kullanılarak tarih düşülen seneyi ve zâtı yüceltmıştır:

Buyurmuşdu bu târihi teberrük

Bismillâhi tevekkeltü ala'l-lah (Selâmi/Kaya 1999: tar.38/4)

Ohııdu tekye-i nâçizime nutkile imdadı

Teberrük nâmın etdim ben de sebt-i levha-i divân (Selâmi/Kaya 1999: tar.37/16)

1.4 Tasavvufî bir ‘âdet olarak teberrük

Klasik Türk şiirinde birçok şairin hocası olan ve kendisi de büyük bir şair olan Necâtî Bey teşbihlerindeki orijinalliği ile de ünlüdür. Sevgilinin gönlünü aldığı için öpücük vermesi gerekliliğini, müşidin dervişine teberrük verme ‘âdetine benzetir. Burada kullanılan teberrük kelimesinin, zaman içerisinde tasavvuf ehli kimselerin eşyalarına verilen önemi de gösterdiğine şahit olmaktayız. Aynı zamanda âşk tarîkinde müşidin mâşuk, müridin de âşık olduğu inancı kuvvetlendirilmiştir:

Çü gönlüm aldı saçuñ büse vir ki 'âdetdür

Teberrükün alıcak nesne virme dervişe (Necâtî Beg/Tarlan 1992: g.506/5)

Aynı 'âdeti erenler yoluna girmeleri için gaflet ehline seslenen Ümmî Sinan'dan da işitmekteyiz:

Saňa çok dürlü armagan benümle eyledi irsâl

Getürdüm saňa ol dôstdan teberrük la'l-ile mercân (Ümmî Sinan/Bilgin 2000: k.132/6)

1.5 Hediye olarak teberrük

Âşk ülkesinin padişahı olan sevgili, ihsanlarını iletmesi için rüzgarı elçisi yapmıştır. Şair ulaşamadığı sevgilinin kokusunu bu rüzgar vasıtasıyla duyumsar. Teberrük kelimesinin özellikle kullanılması şairin, sevgilinin kokusunu uğur/mübarek bildiğini gösterir ve teberrükü alınan sevgiliyi bu yolla tıpkı Necâtî Beg gibi yüceltir. Burada teberrük kelimesinin, somut kavramlar haricinde, soyut kavramlar için kullanıldığına da şahit olmaktadır:

Saçuñuñ bûyın sabâ Çine teberrük iletür

Hâl-i Hinduñ Rûma düşmiş müşg ü anber gezdür (Âlî/Sona 2005: g.87/3)

Ümidüm bu idi Zâti sabâdan

O verdün bûyını virdi teberrük (Zâtî/Tarlan 1970: 766)

İbn Kemal, sevgilinin saçının bükümlerinin düşüncesini/isteğini gönlünün "teberrük aldığı" söyleyerek teberrük alınan nesnelere bir yenisini daha eklemiştir. İslamî ve tasavvufî gelenekte örneklerine rastladığımız teberrük alma 'âdetinde, makam ve mertebe olarak üstün zâtların teberrükü alınıyordu. Bu vesileyle şair tasavvurunda sevgiliyi yücelterek iltifat etmektedir. İkinci mısradaki bulunan "yâdigâr" kelimesi, kanaatimizce teberrükün "hediye" anlamını, tenasüp vasıtasıyla işaret edecek şekilde kullanılmıştır:

Teberrük aldı gönül fikr-i zülf-i meftûlin

Hayâl-i hâl-i lebin buldı yâdigâr gözüm (Kemal Paşazâde/Demirel 1996: g.265/5)

Hediye olarak teberrük verme durumunun zirvesi, elbette şairin canını da "teberrük" olarak vermesi şeklinde karşımıza çıkar. Âşıkın canından başka bir şeyi yoktur. Bunu da sevgili uğrunda vermesi bir "teberrük" sembolüdür. Çünkü; hakîkî âşık canını sevgilisinden esirgemez ve onun uğruna verdiği canı mübarek sayarak bunu âşıkın itibarı olarak görür:

Var varın kıl sun teberrük diyüben remz eylemiş

Hiç dirîg olsun mı cân baş virmege dildârdan (Ümmî Sinan/Bilgin 2000: k.139/2)

Teberrük cânın al Ümmi Sinânîñ

Kalenderdür kalenderdür kalender (Ümmî Sinan/Bilgin 2000: k.50/15)

Lârendeli Hamdî, “Leylâ ve Mecnûn” mesnevîsinin Leylâ’nın annesine nasihatini ele aldığı bölümde, Leylâ’nın hareketsiz mezar taşının Mecnûn’un gam dağından bir “teberrük” olduğunu söylemektedir. İki kavram arasında bu teşbihi kuran şair, Leylâ’nın aşk derdinden gocunmayarak öldüğünü mezar taşının mâşukundan bir “hediye” olduğunu belirterek ifade etmektedir:

Mezârı sengi kim var bî-teharrük

Senün kûh-ı gamuñdandır teberrük (Lârendelî/Saber 2004: mes.531)

Subhizâde’nin terennümünde “teberrük” ilkbahar güzelliğinin etkisidir:

Nev-bahar hüsnüñ te'siri var olur teberrüküm

Lâleler zâhir olur baksam dil-pertâbda (Subhizâde Abdî/Yalap 2007: g.42/3)

Filibeli Vecdî, divânında yer alan “Müntehi Efendi Belğrad ve Semendre kâdısı oldukda” başlığını taşıyan gazelinin sonunda , kadı efendiye duada bulunmuştur. Duasında Allah’ın, kadıya sağlıklı bir şekilde hizmet etmesi için teberrük vermesini dilemektedir. Bu gazel Allah’ın izzet ve ikramlarının da teberrük olarak yorumlandığını göstermektedir. Dikkatimizi çeken bir diğer husus, Vecdî’nin “teberrük” ve lügatte “uğur sayma, uğurlu olduğunu kabul etme” anlamını taşıyan “teyemmün” kelimesini bir arada kullanmasıdır. Nitekim Vecdî’nin divânından önce kaleme alınan tezkirelerde de aynı kullanım şekli karşımıza çıkmaktadır. Bahsi geçen terkip “teberrük” kavramının uğur ve bereket anlamının dışında soyut yahut somut bir ihsanı nitelediğini de savunan görüşümüzü destekler niteliktedir:

Ola sıhhat üzre mehâdim ü hâdim

Teyemmün⁴ teberrük vire hak saña (Filibeli Vecdî, vr.94a, g.2/5)

Padişahından başını ve canını sakınmayan Feyzî, padişahın okunun ucu ile teberrük eyleyeceğini bildirmektedir. Şairin, padişahın yarasını ihsan olarak gördüğünden hediye olarak kabul etmesi kuvvetle muhtemeldir. Zira okun yarasının Feyzî’ye bir hatıra olarak kalacağı şüphesizdir:

Tîrinün zahmı ile Feyzî teberrük eyler

Sanma kim pâd-şehüm sakınur ol cân u seri (Feyzî Kefevî/Eflatun 2003: g.382/5)

⁴ Bu kelime ‘Kavruk, H., & Selçuk, B. (2009). Filibeli Vecdî ve Dîvânı (Metin-Dizin)’ eserinde sehven “teyemmün” şeklinde okunmuştur.

Feyzî ile aynı anlama işaret eden Fedâî'nin ilk mısrasında "tuhfe" kelimesini tenasüp içinde kullanması "teberrük" kelimesinin zaman içerisinde "hediye" anlamında da kullanıldığını açıkça gösteren bir başka örnektir. "teberrükât leziz olur" sözüyle de gönülden söylenen sözün tatlı olduğunu belirterek, Yunus Emre ve Nahîfî'den sonra şiirini "teberrük niyetiyle" söyleyen üçüncü şairimizdir:

Fidâyî' âlem-i' ukbaya tuhfe'dür candan

Bu sözdür düriş ki olur çün teberrükât leziz (Fidâyî/Çakıcı 2005 g.58/8)

Lâmîî Çelebi, "Ferhâd ile Şirîn" adlı mesnevisinin XIX. bahrinde hâkânın sunduğu hazineleri anlatırken cevher ve altınları "teberrük" olarak belirtmiştir. Bu söyleyişle Lâmiî de maddî kıymetinin beraberinde, sunan kişinin yüksek mertebesinden dolayı verilen hediyeleri "teberrük" olarak niteleyen şairlerimiz arasındadır:

Teberrükler 'acâyib hikmet-engîz

Garâyib âlet ü işler dil-âvîz (Lâmîî/Esir 2017: b.2182)

Tüm bunlara ek olarak Şeyh Gâlib'in, III.Selim'in kendisine cevri hattıyla bir Mesnevi-i Şerif hediye etmesine teşekkür olarak kaleme aldığı kasidesi " Hudâvendigâr-ı Esbak Sultân Selîm Han Merhûm Sâhib-i Dîvân Şeyh Gâlib Dede Efendi Hazretlerine Cevri Hattıyla Bir Mesnevi-i Şerif Teberrük Buyurdularına Teşekkürü Hâvi Olan Kasîdedir" başlığını taşımaktadır. Bu da teberrükün XVIII. yüzyılda dahi "mertebesi yüksen kişilerden gelen ihsan, hediye" anlamını taşımaya devam ettiğini göstermektedir.

SONUÇ

İncelediğimiz beyit ve dörtlükler; teberrük kavramının, teberrük alan, teberrük veren ve teberrük verilen nesne olmak üzere üç katmanı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu katmanlara binâen klasik Türk şiirinde, “teberrük” kavramının din temelli bereket umulan şey, uğur sayma, mübarek görme anlamlarının dışında, teberrük olarak verilen söz, şiir, hediye, yâdigâr anlamlarını da karşılaması şiirin anlam derinliğini arttırmaktadır. Teberrükü alınan zât geleneğin başlangıcında Hz.Muhammed olarak karşımıza çıkarken klasik Türk şiirinde memduh kavramının gelişimine paralel olarak padişah, mürşit ve sevgili de teberrük veren zâtlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ümmî Sinan ve Necâti Beğ, teberrükün tasavvufî zümreler arasında bir ‘âdet olduğunu belirtmiştir. Bu bilgiye dayanarak, hayatıyla ilgili ayrıntılı bilgilere ulaşamadığımız şairlerin en azından bu gelenekten haberdar olan zümrelerde yetiştiği kanaatindeyiz. Çalışmamıza konu olan şairlerin hayatı da bu düşüncemizi destekler niteliktedir. Padişahların, devlet adamlarının, şairlerin makâm-ı âlî kimselere gösterdikleri hürmetin, beytlere yansıyan ince manalarından; Osmanlı toplum hayatının daha doğru anlaşılması için kelimelerin zaman içerisinde kazandığı yan anlamların ehemmiyet arz ettiği düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

- ABDELMAKSOUD, M. S. Belal. (2004). *Leylâ ile Mecnûn mesnevisinin Arap, Fars ve Türk Edebiyatı'nda ele alınmış biçimi ve Larendeli Hamdî'nin eseri*. Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BEY, Abdulaziz. (2002). *Osmanlı Âdet Merasim ve Tabirleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay. s. 248-257.
- ALTUN, Mustafa. (2003). *İbrahim İbn-i Bali'nin Hikmet-Name'si (1b-149a) İnceleme-Dizin*. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- AY, Suzan. (1999). *Ahmed Sâdık Zîver Paşa Dîvânı*. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- AYDIN, Hilmi. (2012). *Hırka-i Saadet Dairesi ve mukaddes emanetler*. Kaynak Kitaplığı. s.156.
- AYVERDİ, İlhan., & TOPALOĞLU, Ahmet. (2006). *Asırlar boyu târihî seyri içinde misalli büyük Türkçe sözlük*. Kubbealtı Neşriyatı.
- BİLGİN, Azmi. (2000). *"Ümmî Sinan Divanı"*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. ekitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10657,immigirismetinpdf.pdf>. [erişim tarihi: 10.05.2020]
- CEYHAN, Adem. (2000). *Süleyman Nahifî'nin Mevlidü'n-nebî Mesnevîsi*. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (14).
- ÇAKICI, Bilal. (2005). *Fedaî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HARMANCI, Esat. (2007). *Süheylî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- EFLATUN, Muvaffak. (2003). *Feyzî-i Kefevî Dîvânı (Tahlil-Metin)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ELVEREN, Abdurrahim. (2001). *15. yüzyıl şairlerinden Arif ve Hamsesi*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ESİR, Hasan Ali. (2008). *Lâmî Çelebi Ferhâd ile Şîrîn*. Kültür Bak. e-kitap: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10697,metinpdf.pdf>. [erişim tarihi: 12.05.2020]
- EYİCE, Semavi. (1995). "Eyüp Sultan Külliyesi". *İslam Ansiklopedisi*, C.12. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, s. 9-12.
- DEMİREL, Mustafa. (1996). *İbn Kemâl Divânı- Tenkidli Metin*. İstanbul.
- İBN SELLÂM, el-Cumahî. (1402/1982) *Tabakâtü's-şu'arâ*, Beyrut, s. 47.
- İBNÜ'L-ESİR, İ. (1987). *el-Kâmil fi't-Târih*. Ebü'l-Fidâ Abdullah el-Kâdî-Muhammed Yûsuf ed-Dekkâk,(Thk.).II. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye. s.576.

İLERİ, Merve. (2015). *Şifa Kaynaklı Teberrük Hadisleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. s.63.

İPEKTEN, Haluk., KUT, Günay., İSEN, Mustafa., AYAN, Hüseyin., & KARABEY, Turgut. (2017). *Heşt Bihişt: Sehî Beg*. s.12- s.58.

KÂTİB ÇELEBİ, *Fezleke*, I, 90.

KAVRUK, Hasan., & SELÇUK, Bahir. (2009). *Filibeli Vecdî ve Dîvânı (Metin-Dizin)*.

KAYA, Ayşe. (1999). *Dîvân-ı Selâmî (inceleme-metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi.

KILIÇ, Atabey. (1994). *Ahmed Neylî Divanı*. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KUZUBAŞ, Muhammet. (2009). *Sâkînâme (Nev 'î-zâde Atâyî)*. İstanbul: Etüt Yayınları.

OKÇU, Naci. (1993). *Şeyh Galib: hayatı, edebî kişiliği, eserleri, şiirlerinin umûmî tahlili ve divânının, tenkidli metni*. Kültür Bakanlığı.

SONA, Fatih. (2005). *Ali ve Divanı (14.-15. yy)*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ŞEMSETTİN, Ssami. (2010). *Kâmûs-ı Türkî*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

TABERÎ. (1905). *Câmi' u'l-beyân*, (haz. Sıdkî Cemîl el-Attâr) IV, Beyrut, s.104-105.

TARLAN, Ali Nihad (1992). *Necati Beg Divanı*, İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

TARLAN, Ali Nihad (1970). *Zâtî Divânı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

TATÇI, Mustafa (1990). *Yûnus Emre Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

TOPALOĞLU, Nuri (2003). Hazreti Peygamber'in Zatı ve Eşyası ile Teberrük Meselesi. *Hadis Tetkikleri Dergisi*, 1(1), s.71-95.

VECDÎ, F. (1289). *Divân-ı Vecdî*. Bayezid-Veliyüddin Efendi Ktb. No.2705. Yk.70a.

YALAP, Hakan. (2007). *Subhi-zâde Abdî (Ataullah) Hayatı. Edebî Kişiliği ve Divanı (İnceleme-Metin-İndeks)*, Niğde.

